

Mislim da je sasvim u duhu razvoja savremene nauke i prakse što je vojna nauka i kod nas postavila osnovno tzv. metanaučno pitanje: da li je ona uopšte nauka, a ako jeste, kakve vrste, šta joj je predmet, metoda i zadaci i kakvo je njeno mesto među naukama?

Iz vaših teza vidim da vas muče pitanja slična onima koja stoje otvorena i u opštoj logici i metodologiji. Kao što je magistralno pokazao sovjetski prirodnjak i filozof B. M. Kedrov u nizu knjiga, naročito u svojoj „Klasifikaciji nauka” (I, 1961; II, 1965; III, u štampi) dajući sintezu savremenih napora teoretičara celog sveta u rešavanju problema klasifikacije nauka, većina kompetentnih stručnjaka danas u svetu smatra da se nauka i ljudska praksa tako burno razvijaju i da su problemi toliko složeni, da nije moguće tačno definisati ni predmet najegzaktnije nauke — matematike, a pogotovu dati egzaktnu klasifikaciju svih nauka. Zato odmah mogu reći da su vaši problemi — problemi savremene nauke i prakse uopšte, i da sa više optimizma možemo gledati na postavljanje i rešavanje problema koji su predmet naše današnje diskusije.

Moj je zadatak da ukažem na predmet, metodologiju, zadatke i klasifikaciju nauke uopšte, i time kao uvod predložim neke pravce u postavljanju i rešavanju posebnih problema vojne nauke.

Podsetiću vas, pre svega, da svaka nauka ima svoj predmet, svoje metode i zadatke. Znamo da je antička filozofija objedinjavala sva ljudska znanja o svetu i čoveku i da su se iz nje vremenom izdvojile današnje specijalne nauke — među njima i vojna, tako da danas proces specijalizacije (diferencijacije) i integracije nauka teče uporedo. Svaka nova naučna grana, po pravilu, istovremeno deli opšti predmet nauka i uspostavlja nove veze između nauka tamo gde ranije nisu bile poznate; nauke su se toliko isparčale, specijalizovale, da se dodiruju i prepliću predmetima, metodama, a pogotovu po jedinstvenoj humanoj svrsi — služenju ljudskim potrebama. To i teoretičarima vojne nauke, izgleda, stvara velike teškoće.

Naučna znanja se razlikuju od religijskih, zdravorazumskih (laičkih), umetničkih i drugih oblika znanja time što su objektivno istinita i (pre svega putem zakona) sposobna za predviđanje i praktično usmeravanje budućih događaja prema ljudskim potrebama. Konstituenti (sadržaj) nauke su: činjenice, principi, aksiome, teoreme, kategorije, hipoteze, teorije, zakoni, sistemi, — u procesu primene i razvoja, a tu spadaju i metode itd.

Šta čini predmet nauke? Njega čini celokupna prirodna, psihička i društvena stvarnost. Prema tome, po objektivnom principu deobe razlikujemo tri kompleksa nauka — prirodne, psihološke i društvene, kojima dodajemo još dva kompleksa — matematičke i filozofske nauke. Kompleksi se dele na grupe nauka, a ove na pojedinačne nauke. Filozofske nauke su univerzalne, ostale su specijalne i dele se na opšte i posebne. Razlika između fundamentalnih

i primenjenih, empirijskih i teorijskih, deskriptivnih i eksplikativnih indikativnih i vrednosno-normativnih nauka nije tako oštra kao što se u 19. veku mislilo. Za vojnu nauku kao primenjenu, od značaja je to što se fundamentalne i primenjene nauke razlikuju samo po neposrednoj svrsi — po tome što prve izučavaju zakonitosti pojava bez obzira na njihovu neposrednu praktičnu primenu u zadovoljavanju ljudskih potreba, a druge sa prvenstvenim ciljem njihove praktične primene.

Što se više ide od specijalnih oblasti ka kompleksima nauka jedinstvo metoda nauke je sve evidentnije tako da, na primer, matematičko-kibernetičke i opštefilozofske metode daju modele za sve oblasti nauka i prakse.

Sve ove determinante nauka uopšte prisutne su i u *grupi vojne nauke*. Time na pitanje o postojanju vojne nauke odgovaram pozitivno, i (s molbom da se ima u vidu da o ovoj oblasti govorim kao laik) mislim, da se ona ovako može bliže odrediti. Vojna nauka spada u vrstu primenjenih nauka (i utoliko je i „veština“), a zatim u tzv. sisteme nauke.

Pod sistemom razumemo složenu celinu koju čini više potcelina određenih bitnim kvalitetima i relacijama (sistem nebeskih tela, atoma u molekulu, molekula u jedinjenju, ćelija, tkiva i organa u organizmu, društvenih grupa itd); drugim rečima, sistem je strukturalno i funkcionalno jedinstvo jednovrsnih ili raznovrsnih elemenata.¹

U svakom se sistemu razlikuju: (1) elementi (u vojnoj nauci mislim da su to oružane snage, tj. faktor čovek — vojnici i starešine, i vojnotehnički faktor — oružja i oruđa, fortifikacijski objekti, komunikacije, snabdevanje itd); (2) određene veze i odnosi između tih elemenata, kao i veze datog sistema sa sredinom (u vojnoj nauci to su kompleksi najraznovrsnijih odnosa između vojnih lica, između njih i opreme, između njih i civilnog stanovništva itd); i (3) određeni procesi ili operacije koje vrši sistem (u vojnoj nauci — priprema i vođenje rata, ali i očuvanje mira, tj. preventivna odbrana zemlje itd.). Pojam sistema uključuje Marksovu odredbu dvostrukosti predmeta nauke — i „stvari“ i „odnosa“, i time jedinstvo stanovišta reizma i relacionizma.

Sve savremene nauke, od matematike preko fizike i hemije do biologije, psihologije i sociologije, sve više shvataju svoje predmete kao sisteme, a pogotovu je to slučaj sa grupama nauka. Tako (navedimo predmete nekih sistemnih nauka radi analogije sa vojnom naukom), medicina je nauka o održavanju zdravlja i lečenju; pedagogija izučava sistem vaspitanja i obrazovanja kao društvenu pojavu; sociologija — društvo kao sistem; geografija — zemlju kao sredinu u kojoj se odvija život čovečanstva, te se deli na fizičku (prirodna

¹ O tome videti detaljnije — Šešić—Stojković, „Dijalektički materijalizam“ 1987, str. 196—7.

nauka) i ekonomsku geografiju (društvena nauka) itd; ekologija je nauka o odnosu organizma i sredine; kibernetika izučava složene permanentne dinamičke sisteme upravljanja, te polazi od rezultata matematike i logike, ali i automatike, biologije, psihologije itd. Zato je, mislim, već po analogiji jasno da je zadatak vojne nauke da, pre svega, odredi svoj predmet kao složen sistem u ukazanom smislu.

Ako je predmet vojne nauke kao primenjene sisteme nauke „ratna veština” u celini kao društvena pojava koju nosi vojska tj. oružana sila kao posebna društvena grupa (kao što su bolesnici i medicinsko osoblje subjekti medicine, đaci i nastavnici subjekti vaspitanja i obrazovanja kao društvene pojave, ministri i administracija — subjekt države kao društvene pojave itd.) — onda je predmet vojne nauke ceo sistem pripreme svih sredstava (elemenata) za vođenje rata i njihovih odnosa i samo vođenje svih oblika rata (i oružane borbe kao najznačajnijeg njegovog dela), tj. „funkcionisanje” sistema o kome je reč. Ona je, dakle, pretežno primenjena nauka, jer istražuje istine i zakone sveta i društva radi primene tih znanja u pripremi i vođenju rata, uključujući i obuku i održavanje borbene spreme vojske, a zatim i ostalog stanovništva — obuku, tehničku, idejnu, psihološku pripremu itd.

Problem klasifikacije pojedinih nauka iz grupe vojne nauke kao celine (sistema) mora se tako rešavati da se ima u vidu primarnost unutarnjih odnosa sistema koji je predmet njenog istraživanja nad spoljnim vezama (tj. pripremom celokupnog stanovništva itd.). To znači da se mora utvrditi hijerarhija veza unutar (uvek inače otvorenog i razvojnog) sistema vojnih nauka u obliku na primer, grubog modela koncentričnih krugova, — mora se znati šta je primarno a šta sekundarno, tercijarno itd. To znači da se svaka grana vojne nauke mora obrađivati kao deo sistema te nauke — sa stanovništa priprema i vođenja rata mora imati svoju meru čije zanemarivanje ili hipertrofija može dovesti u pitanje ceo sistem. To važi i za prirodno-tehničku, i društveno-političku, psihološko-pedagošku i vrednosno-normativnu (filozofsku) oblast vojne nauke. Zar Francuzi nisu u drugom svetskom ratu izgubili bitku još pre nego što je on i počeo — zato što su se pitali: pourquoi? Vojna istorija daje nam vanredan materijal o neophodnosti struktuiranja vojne nauke.

Shodno tome, metode svake discipline vojne nauke su specifične, ali ih povezuje jedinstven sistem — zajednički predmet i zadatak (priprema i vođenje rata) koji pripada vojnoj nauci iako je rat društvena pojava koju izučavaju i druge nauke, jer je rat opštenarodna briga.

Pukovnik Mihajlo VUČINIĆ

Gde bismo stavili vojnu nauku u shemu klasifikacije nauka koju ste objavili u Vašoj knjizi.²

² Dr Andrija Stojković: „Osnovi nauke o društvu”, Beograd 1962. god.

Dr Andrija STOJKOVIĆ

Ona bi došla u primenjene nauke. Pošto shema ne ide u detalje, i vojna nauka u njoj ne bi bila raščlanjena već bi se to moglo uraditi u detaljnijoj shemi, rađenoj u specijalne svrhe. To bismo mogli zajednički uraditi.

Pukovnik Jovan MANASIJEVIĆ

U svim materijalima, a Vi se i sada o tome govorili, u kojima se razmatra dalje razgranjavanje jedne nauke, kaže se da postoje naučne discipline, grane, ogranci itd. Kakva je suština i koje su karakteristike naučnih disciplina, grana i ogranaka u okviru jedne nauke?

Dr Andrija STOJKOVIĆ

Sistem klasifikacije nauka je složen i razvojan i može se stvarati po različitim objektivnim principima. Tako je 1967. god. jedan naučni skup na Zapadu zaključio da, pored matematičkih i društvenih nauka, postoje samo fizika i biologija kao prirodne nauke — sve drugo spada u tehnologiju.

Mislim da ćemo se složiti da su svi naučnici danas upućeni jedni na druge — na timski i interdisciplinarni rad, pa to вреди i za vojnu nauku.

Pukovnik Jovan MANASIJEVIĆ

I iz Vaših primera vidi se da jedna nauka izvlači iz nekih drugih nauka ona pitanja koja su za nju posebno interesantna i ona ih u svojim okvirima posebno izučava, od njih stvara svoje posebne discipline i grane koje, s obzirom na brz razvoj, mogu imati tendenciju da i same prerastu u nauku. Znači, odvajaju se od svoje matične nauke.

Dr Andrija STOJKOVIĆ

Da, sasvim tačno.

Potpukovnik Ljubomir BLAGOJEVIĆ

Druže profesore, mene interesuje povezivanje toga sistema, postojanje jedne vodeće nauke, odnosno najznačajnije, najvažnije, na kojoj je težište sistema. Mislim da je potrebno nešto izdvojiti u posebnu teoriju ili naučnu disciplinu ili, da je tako nazovem, nauku koja bi u tom sistemu uopštavala pojedine specifičnosti raznih grana, naučnih disciplina, a eventualno bi klasifikovala taj sistem, verifikovala pojedine naučne discipline i grane, proširivala i usmeravala pojedine naučne discipline i možda odabirala neki opšti metod itd?

Dr *Andrija STOJKOVIĆ*

Slažem se. Svaka sistemna nauka je utoliko efikasnija ukoliko uspe da bolje strukturalno i funkcionalno poveže sve svoje grane i njihove rezultate teorijski tumači i opravdava. Tako se, u zavisnosti od toga koje se oružje uzima za osnovno (avijacija, artiljerija, morarica, nuklearno oružje itd.) i cela vojna nauka mora prestrukturirati (što se čini u specijalnim vojnim školama). Međutim, ni tada se ne sme gubiti iz vida ceo sistem vojne nauke. Pri tome treba razlikovati nauku od nastavnog predmeta. Od jedne nauke može se prema potrebi sastaviti više nastavnih predmeta i u jedan nastavni predmet uključiti više raznorodnih nauka.

General-major *Dušan DOZET*

A šta ne spada u vojnu nauku?

Dr *Andrija STOJKOVIĆ*

U vojne nauke ne spadaju one koje ne doprinose neposredno njihovoj svrsi — funkcionisanju sistema pripreme i vođenja rata. Naravno, teško je odrediti tačnu granicu između vojnih i ostalih nauka, ali se ona ipak ne može sasvim relativisati niti brisati. Slične teškoće postoje i u razgraničavanju ostalih nauka, naročito sistemnih. Analogija sa medicinom je u tom smislu karakteristična.

General-major *Dušan DOZET*

Mislim da ne možemo jednako gledati na medicinu i rat. Medicina je oblast koja se bavi problemima ljudskog zdravlja. Rat je kompleksan društveni proces, skup pojava — u sferi sudbonosnoj za egzistenciju društva, svijeta . . . i samim tim predstavlja skup svih djelatnosti jednog društva. Nema nijedne ljudske djelatnosti, nijedne nauke, koja iz svog ugla nije angažovana u pripremanju i vođenju rata.

Rat i mir — ti sudbonosni problemi savremenog svijeta — takvi su kompleksi za koje je zainteresovano čitavo društvo, a posebno politika. Nemoguće je u ratu i oružanoj borbi vidjeti samo ono što je čisto vojno-specijalističko. U našoj ratnoj doktrini i koncepciji opštenarodnog odbrambenog rata, a isto tako i u Ustavu i Zakonu o narodnoj odbrani, polazi se od tog da svi društveni agregati, svi nosioci odlučivanja, sve pokretačke snage društva učestvuju u pripremanju i vođenju rata. U tom istom smislu mislim da nema nijedne nauke, nijedne naučne djelatnosti, koja može ostati indiferentna prema problemima rata i oružane borbe. Savremeni rat, posebno opšti nuklearni, koji je više od ostalih karakterističan po ogromnom učešću najsavremenije ratne tehnike, nije moguće pripremiti i voditi bez armije naučnika.

Zašto ovo ističem? Iz dva razloga: prvo, nemoguće je da vojna nauka — pa ma kako je shvatili široko kao sistemsku — obuhvati svu raznovrsnost rata, i drugo, mislim da nije moguće da takva široka sistemska vojna nauka bude samo vojna.

Zbog toga mislim da bi front pripremanja i vođenja rata morao ostati najšire otvoren za doprinos svih nauka i da bi zbog toga trebalo, vjerovatno, tražiti uže područje za djelatnost vojnih specijalnosti, za vojnu nauku, koja bi se onda prirodno uključila sa svim ostalim naukama, granama, disciplinama, sistemima itd. i svim društvenim djelatnostima u opštu djelatnost — praktičnu, političku i naučnu — u pripremanje i vođenje rata.

Rat je prevashodno politička pojava, politički proces. I mi moramo vidjeti i odnos između politike i strategije. Politika priprema i rađa rat (ili se bori protiv njega), određuje političke ciljeve rata, kontroliše stihijnu snagu ratnih sredstava, utiče na tok ratnih dejstava itd. — jednom rečju, rukovodi strategijom. Ako je vojna strategija kao najviša, najopštija grana vojnonaučne djelatnosti postavljena tako široko da obuhvata sve, očigledno je da se narušava odnos između politike i strategije.

Želio bih da istaknem još jednu razliku između mene i drugova koji insistiraju na širokoj sistemskoj vojnoj nauci.

Oni sistemsku vojnu nauku posmatraju kao jedinstvenu i to posebno naglašavaju. I njihova je koncepcija otprilike ova: vojna nauka je koherentna, homogena i nekakvom prostom diobom, zadržavajući se u veoma čvrstom okviru, dijeli se na opštu teoriju, ratnu vještinu, vojnu organizaciju, vojnu geografiju, vojnu istoriju, teoriju obuke i vaspitanja, na niz vojnotehničkih nauka, na vojnu sociologiju itd.

I tu, smatram treba postaviti niz pitanja.

Šta znači to — jedinstvena sistemska nauka? Naime, polazim od ovoga: može li predmet izučavanja biti pojava u cjelini, ili skup pojava u cjelini? Recimo, skup onih pojava koje sačinjavaju oružanu borbu kao naročit oblik političke borbe, kako je to Lenjin govorio, koji se odlikuje i specifičnim zakonitostima. Ja polazim od analogije: može li skup fenomena koji sačinjavaju kompleks države biti predmet jedne nauke? Ili je upravo taj skup pojava predmet čitavog niza nauka, pri čemu svaka uzima jedan aspekt tih pojava koje predstavljaju kompleksan fenomen države? Očigledno je da svaka nauka ima poseban aspekt u posmatranju kompleksnog fenomena države — ekonomski (ekonomske nauke), politički (politološke nauke), pravni (pravne nauke) itd. Može se govoriti o teoriji države, ali se time ne može dovesti u pitanje egzistentnost čitavog niza posebnih nauka koje su nauke upravo zbog toga što nalaze svoje prirodno mjesto, svoj aspekt i svoj segment u posmatranju problema u životu država.

Mislim da se isti odnos pojavljuje i u vezi sa problemom oružane borbe. Najopštiji aspekt u tretiranju rata i oružane borbe je bez sumnje sociološki. Zatim, tu je čitav niz drugih aspekata:

ekonomski, pravni itd. Mislim da bismo morali uložiti napor da preciznije definišemo šta je to vojni aspekt u tretiranju fenomena rata i oružane borbe. To nismo uspjeli. Prilično smo sigurni da je to ono što definišemo kao strategija, operatika i taktika. Ali nam smeta što takvo određivanje jednostavno ukazuje samo na ratnu vještinu, a to znači — na oblike i načine ratnih dejstava, to jest na subjektivnu, ljudsku djelatnost.

Međutim, vojna nauka se ne može svesti na teoriju o vještini. Jer, kako Engels na jednom mestu kaže, genijalnost vojskovođe je samo u tome što svoj način vođenja rata uspešno prilagođava onim determinantama koje su u toj fazi razvitak društva karakteristične za fizionomiju ratova. Očigledno je da u oružanoj borbi postoje zakonitosti, pravilnosti, determinante, neophodni i dovoljni početni uslovi koje treba otkriti, opisati i dati naučno objašnjenje, eksplanaciju, da bi se iz toga izveo teorijski sistem u okviru vojne nauke.

Smatram da nije opravdano stvarati jedinstven sistem vojne nauke. Ako hoćemo da konstituišemo izvjesne posebne nauke i discipline u domenu naučne djelatnosti u armiji, nužno je da svaka od njih ima relativno sigurno područje kojim će se baviti. Na taj način ćemo stvoriti specijaliste koji će biti stručni na svom terenu, jer ako se svi bavimo svim pitanjima rata i oružane borbe, niko neće biti dovoljno stručan. Zato se ukazuje potreba da se i u armiji izgrade profili stručnjaka koji će brižljivije, pedantnije, naučnije, dublje ući u probleme i pokušati da zasnuju uže područje rada.

Meni se čini da se problem organizacije naučnog rada time ne komplikuje. Naprotiv, preko racionalne, svrhovite organizacije naučnog rada, koja će povezati sve posebne nauke i naučne discipline i održavati koherentnom čitavu naučnu djelatnost, obezbijedićemo neophodnu povezanost.

Pukovnik *Jovan MANASIJEVIĆ*

U pitanju predmeta vojne nauke, moje mišljenje se uglavnom poklapa sa stavom profesora Stojkovića. Pri tome podrazumevam pripremu oružanih snaga, naroda i teritorije za rat i način njihovog angažovanja i korišćenja u ratu koji bi vodila naša zemlja — opštenarodni odbrambeni rat.

U vezi s tim vojna nauka bi izučavala sve uslove i faktore, zakone i principe, oblike i sredstva vođenja našeg opštenarodnog odbrambenog rata, a posebno oružane borbe koja predstavlja njegovu glavnu sadržinu. Vojna nauka izučava i njen predmet, sadržaj, metodologiju i klasifikaciju. Naravno, kada se govori o svim tim pitanjima, pored savremenih uslova, neophodno je izučavati i tendencije daljeg razvoja i njen mogući odraz na pripreme i način vođenja rata. Isto tako, neophodno je izučavati i istorijska iskustva, a pre svega iskustva našeg narodnooslobodilačkog rata.

Nešto o klasifikaciji naše vojne nauke. O tome pitanju, slično kao i o pitanju predmeta i sadržaja, postoje različita mišljenja.

Smatram da vojnu nauku čine: opšta teorija (opšte osnove) vojne nauke, teorija ratne veštine, teorija obuke i vaspitanja, teorija izgradnje i organizacije oružanih snaga, teorija pozadine, teorija komandovanja, ratna tehnika, vojna istorija, vojna geografija i teorija civilne odbrane.

Osnovna razlika u odnosu na ostala gledišta sastoji se uglavnom u sledećem: prvo, neka pitanja, posebno interesantna za vojnu nauku (s obzirom na njen predmet i sadržaj), uzeta su iz pojedinih drugih nauka i vojna nauka od njih stvara svoje posebne discipline (vojnu istoriju, vojnu geografiju, ratnu tehniku); drugo, neka pitanja koja su do sada razmatrana u okviru teorije ratne veštine izdvajam kao posebne discipline; i, treće, za neka pitanja smatram da ne mogu predstavljati posebne discipline vojne nauke („oblasti društvenih nauka“), a neka, onako kako se postavljaju, ne spadaju u domen vojne nauke („oblast medicinskih naučnih istraživanja“).

O prvom pitanju — smatram da specifičnosti u načinu vođenja rata i izvođenja borbenih dejstava zahtevaju i posebna izučavanja iz istorije, geografije i tehnike. Svakako da se u okviru toga ne bi izučavala pitanja koja su već dale ili mogu dati njihove matematične nauke.

Tako, na primer, ne ulazeći u sva pitanja koja treba da izučavaju vojna istorija i vojna geografija, mislim da je dovoljno ukazati samo na neka.

Iz domena vojne istorije, vojnu nauku posebno interesuju sva pitanja koja se odnose na istoriju ratne veštine — konkretna iskustva iz načina vođenja rata i izvođenja pojedinih borbenih dejstava u različitim uslovima. Pri svemu tome za nas su posebno interesantna iskustva našeg NOR, zatim, istorijski razvoj i organizacija oružanih snaga u celini i pojedinih delova posebno — njihovo mesto, uloga i zadaci u vođenju rata i izvođenju borbenih dejstava. Sva ta i druga izučavanja za vojnu nauku su posebno interesantna, jer sve to treba da omogući da se izvuku određeni zaključci i iskustva koji mogu biti primenjeni u savremenim uslovima.

U okviru vojne geografije, vojnu nauku svakako naročito interesuje (i ona to mora da izučava) kako postojeći politički, ekonomski i prirodni uslovi i stanje ratišta (bojišta) mogu uticati na pripremu i način vođenja ratnih dejstava u celini, a posebno uticaj geografskih uslova nekih područja i pravaca na upotrebu i način dejstva pojedinih jedinica.

Kao posebnu disciplinu izdvajamo i ratnu tehniku. Pri njenom izučavanju svakako se moraju uzimati u obzir naučna dostignuća u nas i svetu u oblasti tehnike uopšte, kao i tendencije daljeg razvoja. To sve treba pratiti. Međutim, ratna tehnika kao posebna disciplina u okviru naše vojne nauke mora posebno da izučava i istražuje ona tehnička sredstva koja, u skladu sa našim uslovima, potrebama i mogućnostima, omogućuju najbolju opremljenost naših

oružanih snaga. Kada govorimo o ratnoj tehnici kao posebnoj disciplini u okviru vojne nauke, mora se imati u vidu i neophodno je da postoji tesna međusobna povezanost i usklađenost dostiguća u oblasti opšte teorije vojne nauke i teorije ratne veštine i istraživačke delatnosti u oblasti ratne tehnike, jer jedino međusobni uticaj njihovih dostignuća može obezbediti da se naše oružane snage opreme najboljim sredstvima, ali istovremeno i najbolji način upotrebe tih sredstava.

O drugom pitanju smatram da je neophodno izdvajanje nekih pitanja iz teorije ratne veštine u posebne discipline, jer naučna dostignuća o tim pitanjima i zahtevi koje postavljaju savremeni uslovi, a u vezi s tim način vođenja rata i izvođenja borbenih dejstava u takvim uslovima, nameću da se ona moraju mnogo svestranije i detaljnije izučavati. Mislim da ne treba posebno isticati kakve sve zahteve postavljaju savremeni uslovi u odnosu na izgradnju i organizaciju oružanih snaga, obuku i vaspitanje, komandovanje, pozadinsko obezbeđenje, ali svakako ukazuju da su danas sazreli uslovi da se bar ta pitanja izdvoje.

Kao posebnu disciplinu uzeo sam i teoriju civilne odbrane. Ako stojimo na stanovištu da u ratu u savremenim uslovima neće biti granice između fronta i pozadine, a posebno da ćemo voditi *opštenarodni* odbrambeni rat (šta se pod tim podrazumeva ne treba posebno isticati), sasvim je normalno što to zahteva i posebno izučavanje načina priprema i učešća u takvom ratu, ne samo oružanih snaga, nego i stanovništva, kao i angažovanje svih ostalih izvora zemlje.

Izdvajanje navedenih pitanja iz domena teorije ratne veštine ne znači njeno „osiromašenje”. Još ostaje veliki broj pitanja koja ona mora detaljno da izučava i istražuje. Međutim, pri tome imam u vidu da, vojna nauka ne može da izučava sve aspekte rata, jer bi se u takvoj orijentaciji gubila u ogromnoj oblasti znanja, čime bi njen specifičan sadržaj bio potisnut, ali tako isto, ako bi teorija ratne veštine zadržala sva pitanja koja je i do sada imala, takođe ne bi mogla da posveti punu pažnju njihovom detaljnom izučavanju i istraživanju, a to savremeni uslovi zahtevaju. Pri svemu tome imam u vidu i to da klasifikacija nauke nije sama sebi cilj, već, s obzirom na značaj svih tih disciplina, treba da ukaže i na neophodnost traženja odgovarajuće organizacije u njihovom izučavanju i istraživanju.

Kod ovakve klasifikacije naše vojne nauke ima se u vidu da između svih njenih disciplina mora postojati tesna međusobna povezanost i da nijedna ne može biti sasvim samostalna, nezavisna od ostalih — jer i sama vojna nauka predstavlja jedinstveni sistem, u kome svaki njen deo mora imati određenu funkciju, pri čemu princip primarnog i sekundarnog takođe mora biti zastupljen.

Mislim da bi tezu o tome da društvene nauke, za koje se smatra da takođe treba da predstavljaju posebnu oblast u sistemu vojnih nauka, teško mogli da prihvatimo. To ne znači da vojna nauka nije za ta pitanja zainteresovana. Međutim, ona mogu i treba da budu obuhvaćena u okviru teorije obuke i vaspitanja. Naučna istra-

živanja u okviru teorije obuke i vaspitanja moraju obuhvatiti sva pitanja koja će obezbediti sveukupnost obuke i vaspitanja, a to se svakako ne može postići bez razmatranja i naučnog osvetljavanja, pre svega sa pedagoško-andragoškog, psihološkog, sociološkog i drugih aspekata.

Što se tiče medicinskih naučnih istraživanja, onako kako se to do sada postavljalo, prevazilazi okvire ove discipline u okviru vojne nauke. Iz domena medicine možemo i treba u punoj meri da se koristimo naučnim dostignućima u našem društvu i svetu uopšte. Tu nisu potrebna samostalna naučna istraživanja u našoj armiji, ne bar kao stvar vojne nauke. Uzmimo za primer hirurgiju. Dostignuća medicine na polju hirurgije su opšta. Za istraživanja na ovom polju postoje u našem društvu razvijene institucije. Ne želim da kažem da ne postoji i ratna hirurgija. Ona postoji. Međutim, njene specifičnosti se sastoje pre svega u uslovima (ratnim) u kojima bi radila i u vezi s tim su sigurno i posebni postupci. To treba da interesuje vojnu nauku. I ne samo nju. Dejstva protivnika u ratu zahtevaće ne samo borbenu zonu već i dublju pozadinu. To znači da bi ranjavanja zahvatila i stanovništvo. S obzirom na sredstva koja protivnik može upotrebiti i uslova u kojima bi radile vanarmijske medicinske ustanove, one će se susretati sa sličnim problemima. Znači, i one su zainteresovane za naučna istraživanja iz te oblasti. Zbog toga, kako iz domena hirurgije, tako i iz ostalih oblasti medicine, kod nas ne treba posebno izučavati ono čime se već treba i mogu i drugi u našem društvu da bave. To nije domen vojne nauke.

Imajući sve to u vidu, smatram da našu vojnu nauku posebno interesuje vojni sanitet, problemi sanitetskog obezbeđenja u punom smislu. Međutim, za sada, sva pitanja vojnog saniteta, kao posebne naučne grane, mogu da se izučavaju u okviru teorije pozadine.

Rekao bih nešto, vrlo kratko, u vezi sa primedbom generala Dozeta da je za koncepciju našeg opštenarodnog rata zainteresovano celo društvo, a da u našem shvatanju vojne nauke postoji opasnost da ona bude zatvorena, odvojena od ostalih snaga društva. U svakom slučaju, u našem društvu ima mnogo institucija i pojedinaca koji se bave i koji će se baviti izučavanjem određenih pitanja o ratu. Međutim, ipak neko mora kvalifikovano da izučava i mnoge detalje koji se odnose na način pripreme i učešća i ostalog stanovništva, a ne samo oružanih snaga, u opštenarodnom odbrambenom ratu. Ne znam ko bi drugi, bar za sada, to mogao. Drugo je pitanje primena tih saznanja i sprovođenje konkretnih priprema. To ne znači da je vojna nauka zatvorena, odvojena od ostalih snaga društva. Ovo, a i ono o čemu sam već govorio, podrazumeva uključivanje svih društvenih snaga i sredstava, tamo gde postoje uslovi i mogućnosti.

Pukovnik *Mihajlo VUČINIĆ*

Ukoliko polazimo od sistema vojne nauke bilo bi interesantno da vidimo koje su to veze u čitavom mehanizmu. Koji to fenomeni čine celinu, okosnicu sistema? Da li bi to bio predmet vojne

nauke u užem smislu? Svaki sistem ima jednu vezu — bilo o pitanju metoda ili predmeta.

Bilo bi interesantno da izvučemo zaključak — da li je to opšta teorija vojne nauke ili teorija ratne veštine, da li su to ove dve komponente koje u sebi uključuju i druge, specifične vojne nauke, odnosno nauke koje se bave vojnom problematikom.

Jednu stvar moramo podeliti, izdiferencirati, da bismo je posle mogli uklopiti u jednu celinu. Očito je da je rat u celini predmet vojne politike, odnosno predmet svih faktora društva. Gde bismo tu bili kao vojni faktor, koja pitanja nas interesuju, a da ne preuzmemo prerogative celog društva, što je politički neodrživo, itd. i, što je najvažnije, kako da mobilizujemo ostale snage društva koje treba da se uključe u ceo mehanizam odbrane zemlje.

Znači, moramo biti specifični. A šta bi to bilo specifično na čemu treba da uključimo i ostale nauke. Neki pominju korpus vojnih nauka, sistem vojnih nauka itd. Međutim, u svakom tom sistemu postoji jedna nauka oko koje se okupljaju ostale (na primer, opšta istorija je okosnica za sve istorijske nauke).

General-major *Dušan DOZET*

Nešto bih u vezi s tim rekao. Naime, postoji ovde jedno vrlo interesantno pitanje, a to je razlika između rata i oružane borbe. Na Zapadu postoji gledište da je hladni rat — rat. Meni se čini da rata bez oružane borbe nema i da je osnovni krucijalni moment, po kome je rat — rat, upravo prisustvo oružane borbe, što nikako ne znači da rat nije šira pojava od oružane borbe.

Ako pođemo odatle, najznačajnije obilježje rata je u primjeni sredstava oružanog nasilja. Klasična politikološka definicija — rat je nastavak politike drugim (nasilnim) sredstvima — upravo ukazuje na taj centralni momenat.

Zbog toga mislim da bi upravo primjena sredstava oružanog nasilja mogla da bude osnova od koje bismo pošli u sagledavanju ugla — aspekta za konstituisanje vojne nauke. Sve ono što je povezano sa primenom tih sredstava i sve relacije koje iz toga proizilaze — sve bi obuhvatao specifični aspekt vojne nauke.

Istina, stvar se može i ovako postaviti: predmet vojne nauke je rat u celini, ali samo njegov vojni aspekt; ne skup svih pojava koje sačinjavaju kompleksni pojam rata, nego samo njegov vojni aspekt. No, odmah se postavlja pitanje — a šta je to vojni aspekt rata. I ako bismo taj pojam analizirali, brzo bismo se uverili da je vrlo nejasan i neprecizan. Vjerovatno bismo morali stvoriti konvenciju prema kojoj je vojni aspekt upravo u primjeni sredstava oružanog nasilja.

I zbog toga mi je gotovo svejedno — da li ćemo reći da je predmet vojne nauke vojni aspekt rata, a to je, u stvari, primjena sredstava oružanog nasilja ili pripremanje i vođenje oružane borbe što je, opet, to isto, ali preciznije izraženo.

Dalje, za mene je pitanje da li su vojnotehničke nauke sastavni dio vojne nauke. Ako bismo ih povezali sa vojnom naukom prema svrsi kojoj treba da služe tehnička sredstva i taktičkim i drugim zahtevima koje postavlja ratna vještina, očito je to samo jedan mali, iako važan, dio, kreativne djelatnosti tehničkih nauka. Međutim, u tom slučaju, veći dio kreativnih djelatnosti ostaje izvan vojne nauke.

Pukovnik *Jovan MANASIJEVIĆ*

U vezi sa predmetom i sadržajem naše vojne nauke ne slažem se da se to svede samo na oružanu borbu. Pri tome polazim od usvojene definicije kod nas šta je oružana borba i ko je vodi. Ako pođemo od usvojene definicije, a to je normalno, predmet i sadržaj vojne nauke bili bi previše uski, nepotpuni.

Dao bih samo jedan osvrt na pitanje rata kao nastavka politike — ono o čemu je govorio general Dozet. Da se podsetimo. Govoreći baš o tom pitanju, drug Tito je u govoru u OUN 22. IX 1960. godine rekao:

„Koegzistencija među narodima se sve više nameće ne samo kao praktična neophodnost, već i imperativ u sadašnjim uslovima. Druge alternative, naime, i nema, osim skoro konstantnog hladnog rata, osim kretanja 'na ivici rata', i najzad, pravog rata, koji bi značio potpuno uništavanje, što mi svi ovde moramo odbaciti. Upravo zbog toga, danas više nije dovoljno definisati rat kao 'nastavak politike drugim sredstvima'. Orijehtacija na rat za rešavanje međunarodnih sporova postaje sastavni deo politike koja više nije sposobna da ubeđuje drukčije, nego pretnjom i upotrebom sile”.

Da se vratim na ratnu tehniku. Ako bi u našem društvu postojeće institucije koje se bave istraživanjima u oblasti tehnike uopšte primile na sebe i istraživanje svega onoga što je od interesa za vođenje rata, odnosno za ratnu tehniku, stvar je u redu. Međutim, kod nas je situacija danas takva da se izučavanjem kakav nam tenk treba, ili kakvo nam protivtenkovsko sredstvo treba i sl. niko u društvu ne bavi. To se mora izučavati, i naravno, sve ostalo što je povezano s tim. A to je nov kvalitet i zbog toga smatram da ratna tehnika mora da se izučava i izražuje u okviru vojne nauke.

General-major *Dušan DOZET*

Mislim da sve ovo o čemu je govorio drug Manasijević danas već ulazi u okvir predmeta moderne ratne vještine. Uostalom, profil naših kadrova zahtijeva, pored opšteg vojnog, i sve više tehničkog obrazovanja. Tehnika postaje sve više dominantna u pripremanju i vođenju rata, tako da sve veći značaj dobijaju ljudi koji raspolažu solidnim tehničkim znanjem.

Da, ali i u takvoj situaciji ne može svako da se bavi izučavanjem svega toga što spada u domen ratne tehnike.

General-major *Dušan DOZET*

Ali je pitanje da li je to tehnička nauka ili savremeni model ratne vještine?

Tehničke nauke shvatam kao kreativno područje tehnologije, balistike, elektronike itd. A sve ono što je iz tih nauka funkcionalno povezano sa primjenom tehničkih sredstava u oružanoj borbi je, po mom mišljenju, imanentno svojstvo savremene ratne vještine. I zato bi trebalo ublažiti granicu razlikovanja između savremene ratne vještine i vojnotehničkih djelatnosti. To sve više treba da postane jedno.

Pukovnik *Jovan MANASIJEVIĆ*

U suštini, ja sam i rekao — ako bismo odvojili jednu od druge — tu nauke nema. To mora da bude međusobno povezano.

Pukovnik *Mihajlo VUČINIĆ*

Čvrno pitanje u utvrđivanju predmeta vojne nauke je „razgraničenje” rata i oružane borbe. Pojmovno uzevši, oružana borba je uvek bila predmet vojne nauke. Istorijski gledano, kada su oružana borba i rat bili jedinstven akt, dilema oko predmeta vojne nauke (ratne veštine) nije bilo. Međutim, kako je oružana borba sve više postajala jedan od oblika (svakako najvažniji) rata i kako se od relativno jednostranog akta sve više komplikovala i proširivala po sadržaju, prostoru i vremenu, rastao je i širio se i sadržaj predmeta vojne nauke. Pošto je rat postajao sveobuhvatniji i složeniji, sazrevalo je saznanje da više nije mogao biti predmet samo vojne nauke.

Ovde se postavlja i pitanje — ko vodi oružanu borbu. Da li samo oružane snage. Iskustva našeg NOR-a i rata u Vijetnamu potvrđuju činjenice o neposrednom učešću naroda u oružanoj borbi. To je koncept i našeg opštenarodnog odbrambenog rata. Ako i narod neposredno učestvuje u oružanoj borbi, gde je granica između rata i oružane borbe. Mislim, da odgovor treba tražiti u činjenici što narod učestvuje u ratu nasilnim sredstvima, sredstvima oružanog nasilja. Rat je, međutim, širi od oružane borbe — on predviđa i učešće naroda u ratnoj proizvodnji, organizaciji prosvete, kulture i svega što egzistira u ratu i doprinosi opštim ratnim naporima.

Ako „ograničimo” oružanu borbu (u kojoj učestvuju oružane snage i narod) na pojam oružanog nasilja — možemo konkretnije da razmišljamo o načinu pripreme i upotrebe armije, puka, bataljona, partizanske brigade, diverzantske grupe, teritorijalne čete, načinu odbrane sela, fabrike, učestvovanja naroda u fortifikaciji, zaprečavanju, izviđačkoj delatnosti itd. Nije ovdje reč samo o nor-

mativnim (subjektivnim) načelima, već o objektivnim, indikativnim, naučno ispitanim i izučanim činjenicama, principima, zakonima, faktorima i uslovima oružane borbe.

General-major *Nikola PEJINOVIĆ*

Danas u svetu niko ne poriče potrebu naučnog prilaženja širokom kompleksu specifičnih problema pripreme i vođenja oružane borbe. Epohalni rezultati u nauci i tehnici doveli su i do revolucije u oblasti vojnog dela, što je još ozbiljnije i oštrije postavilo probleme naučnog tretmana vojne teorije u celini i svih njenih načela i metoda posebno. Iako u ovom pogledu nema razlike u gledanjima i stavovima, kod raznih zemalja ima razlika u shvatanju pojma vojne nauke, njenog predmeta, sadržaja, metoda i klasifikacije. Radi se o razlikama u stavovima ne samo između pojedinih zemalja i njihovih vojnofilozofskih sistema, već i o većim ili manjim razlikama u teorijskim stavovima između teoretičara i grupa teoretičara unutar iste zemlje.

Na Zapadu ne priznaju vojnu nauku³ kao poseban i zaokružen sistem vajnonaučnih znanja i disciplina. Umesto toga prihvaćena je kategorija ratne veštine kojoj se većim delom priznaje karakter naučne teorije, ali se ne poistovećuje sa naukom, pošto u njoj ne postoje naučni aksiomi i postupci čijom primenom u ratu proizlaze uvek i nepromenljivo isti rezultati. Osnovu teorije ratne veštine predstavljaju davno prihvaćena ratna načela.⁴ Iako predstavljaju teorijsku empirijsko-naučnu sintezu iskustva, ona nisu isto što i naučne kategorije.

Sadržaj pomenutih načela i način njihove primene menjaju se od perioda do perioda, ali vrednost i značaj načela kao teorijske orijentacije ostaje na snazi kroz duže vremenske periode. Njihova se osnovna vrednost nalazi u načinu primene, u različitoj kombinaciji pojedinih elemenata za svaku situaciju. Poznavanje i priznavanje ratnih načela predstavlja naučnu teoriju, a njihova primena u praksi — ratnu veštinu, pri čemu je stepen veštine uvek veći i značajniji od stepena nauke.

Ratna načela su univerzalnog karaktera i vrede kako za celinu, tako i za delove oružane borbe, što će reći, za strategiju i taktiku. Ratna veština se deli ne po kriterijumu ovih ili onih načela, već po kriterijumu celine i delova, a ratna načela važe i za taktiku (boj i bitku) i za strategiju (rat u celini).

Sovjetska vojna misao prihvatila je postojanje vojne nauke kao sistema naučnih disciplina koja se bavi problemima priprema i vođenja oružane borbe. Razlike među sovjetskim vojnim teoretičarima postoje oko predmeta vojne nauke. Dileme su u tome što je predmet vojne nauke — oružana borba, rat u celini, ili samo oružane

³ U vojnoj publicistici SAD sreću se termini „Military science” (vojna nauka) i „Military art” (vojna veština).

⁴ Broj ratnih načela varira od zemlje do zemlje, a među njima su glavna: određivanje cilja, ofanzivnost, masiranje snaga, ekonomija snaga, iznenađenje, manevar, jedinstvo komandovanja i dr.

snage. Dominantan je stav da predmet vojne nauke treba da bude oružana borba, njene zakonitosti, pojave, sredstva, načini i oblici pripremanja i izvođenja. Pošto je oružana borba širok i kompleksan društveni fenomen koji se tiče mnogih oblasti društvenog života i mnogih naučnih grana, i vojna nauka čini sistem naučnih disciplina koje svaka iz svog aspekta izučavaju pojedine strane i elemente oružane borbe.

Interna klasifikacija vojne nauke sadrži sledeće naučne grane: opštu teoriju kao polaznu osnovu svim drugim disciplinama, teoriju ratne veštine kao najvažniju granu u sklopu ostalih, vojnu istoriju, vojnu geografiju, teoriju obuke i vaspitanja, vojnu administraciju, vojnotehničke nauke i u novije vreme vojnu kibernetiku. Pored ove, nazovimo je, vertikalne podele vojne nauke, teorija ratne veštine podeljena je i „horizontalno” na strategiju, operatiku i taktiku.

Ostavljajući po strani stavove na Zapadu o predmetu, sadržaju i klasifikaciji vojnog dela, zadržali bismo se kritički na sovjetskim pogledima jer su za nas interesantna i po mnogim aspektima bliža, a i radi toga da se što više približimo onim objektivno-naučnim kriterijumima koji obezbeđuju naučnu objektivnost. Kritičke osvrte činimo i zbog činjenice što su takvi stavovi prisutna alternativa i za naše kadrove, jer kod nas postoje neujednačena mišljenja o objektivnosti i opravdanosti preuzimanja ili korištenja sovjetske šeme u klasifikaciji, predmetu i metodi vojne nauke i načinu organizovanja vojnonaučne delatnosti.

Prvo. Sovjetska vojna nauka je prihvatila stavove:

— da je predmet vojne nauke oružana borba, a ne rat u celini, ni samo oružane snage (iako kažu da ima pristalica za jedno, drugo i treće),

— da vojna nauka predstavlja sistem znanja (opšta teorija, teorija ratne veštine, vojna istorija, vojna geografija, teorija obuke i vaspitanja, vojna administracija i razne vojnotehničke nauke),

— da je vojna nauka, prema karakteru, locirana na granici između društvenih i prirodnih nauka,

— da se vojna nauka u istraživanju koristi dostignućima drugih nauka, a uzima u obzir ekonomski i moralni faktor.

U argumentisanju stava da je predmet vojne nauke oružana borba, sovjetski teoretičari navode da je rat šira društvena pojava kojom se bavi više nauka, kao što su politika, sociologija, istorija, ekonomika odnosno marksizam-lenjinizam, a da je oružana borba samo deo rata, doduše najglavniji, kojim se bavi vojna nauka. Prihvatiti gledište o ratu kao predmetu vojne nauke ili ratne veštine značilo bi naći se objektivno na poziciji koja bi se bližila militarističkim stavovima i poznatom geslu „kad topovi govore politika čuti”. Izgleda da je ovo potrebno navesti i zbog toga što se kod nas u nekim pravilima i drugim edicijama svesno ili nesvesno upotrebljava pojam i termin „ratvodstvo” koji se smatra identičnim pojmu ratne veštine, pa se time i pojam vojne nauke ili ratne veštine proširuje na rat u celini.

Protiv stava o uskom shvatanju predmeta vojne nauke koji bi se odnosio samo na oružane snage, sovjetska teorijska argumenta-

cija suprotstavlja razloge da bi to značilo vojnu nauku svesti na čistu ratnu veštinu, bez uzimanja u obzir ekonomskih i moralno-političkih faktora.

Gledano sa našeg stanovišta mi bismo, ništa ne osporavajući ovoj argumentaciji, mogli dodati dopunske razloge koji proističu iz karaktera opštenarodnog odbrambenog rata kakav u viziji vidi naša ratna doktrina. Radi se, naime, o tome da opštenarodni rat može otpočeti bez unapred organizovane oružane sile i da oružana borba može biti vođena ne samo oružanom snagom (više ili manje regularnom) već i direktnim učešćem naroda u najrazličitijim formama njene primene. Ovo potvrđuju i naša vlastita, i iskustva drugih, a po svemu sudeći ona će zadržati svoju vrednost i vitalnost i u eventualnom ratu — razume se u drugim, izmenjenim uslovima i u drugim, njima adekvatnim formama. Ono što bi se ovde moglo primetiti bilo bi da je verovatno, i oružana borba kao društveni fenomen široka kao predmet samo jednoj nauci u ovom slučaju vojnoj. Ne bi li bilo opravdanije za njen predmet određivati samo jedan, ali najznačajniji aspekt ove pojave, naime načine njenog izvođenja (i pripreme), a da to ipak ne budu samo oružane snage.

Uzimajući oružanu borbu kao poseban društveni fenomen i priznajući vladavinu zakona čije su postojanje, razvoj i manifestacije objektivno istorijski uslovljeni — naučno-teorijski je opravdano priznavanje vojne nauke kao posebne grane u sklopu društvenih nauka. Poricati zakonitosti oružane borbe i nju smatrati kao skup pukih slučajnosti ili kao vrstu hazardne igre, značilo bi pasti na idealističke pozicije i ne priznavati istorijski i dijalektički materijalizam kao metodu i naučni pogled na svet. Koje su to opšte, a koje posebne zakonitosti koje vladaju u ovom ili onom istorijskom periodu, zavisno od opštih uslova društvenog i naučnog razvitka, upravo je stvar koju treba da otkriva i da se i njom bavi vojna nauka radi određivanja načina njene primene i vođenja.

Dileme nastaju oko klasifikacije i sastavnih delova vojne nauke. Pitanje je da li je naučno i metodološki opravdano vojnu nauku uzimati kao skup nauka, kao nauku nad naukama i kao sistem nauke.

Kriterij da u vojnu nauku ulaze druge nauke i da se kao skup nauka koristi dostignućima i rezultatima ostalih koje ne ulaze u ovaj sistem, izgleda naučno nedosledan. Ako se koristi dostignućima jednih bez njihovog uključivanja u svoj sistem, postavlja se pitanje zašto druge inkorporira u sebe, ne pridržavajući se početnog kriterija. Ispada da se vojna nauka koristi dostignućima i rezultatima naučnih saznanja u oblasti ekonomije, sociologije, medicine, biologije, psihologije i još nekih nauka a da se u sistem vojne nauke direktno uvlači istorija, geografija, pedagogija, organizacija i odgovarajuće tehničke nauke. Šta je pri ovom klasifikacioni princip, teško je ustanoviti. Time što im se da naziv vojna istorija, vojna geografija, vojna pedagogija itd, ništa se u smislu naučne klasifikacije ne postiže, pošto one ne prestaju biti sastavni delovi svojih matičnih nauka koje nalaze primenu i u oblasti oružane borbe.

Tako, na primer, vojna istorija ili istorija ratova ne mogu biti grana vojne nauke već jedino grana opšte istorije kao nauke, vojna pedagogija predstavlja granu opšte pedagogije, vojna geografija nije ništa drugo nego korištenje geografije u vojne, odnosno u svrhe oružane borbe. Dakle, radi se o korištenju navedenih nauka na isti ili približan način kao što se vojna nauka koristi sociologijom, medicinom, psihologijom, hemijom, fizikom itd.

Istraživanje u oblasti tehnike i tehnologije i razvitak različitih tehničkih sredstava koja se primenjuju u oružanoj borbi nije i ne može biti stvar vojne nauke, već određenih naučnih i tehničkih disciplina, a stvar vojne nauke je da uzme u obzir tehnička sredstva, tehnička dostignuća (kao što uzima u obzir i druga) i da ih na adekvatan način upotrebi u oružanoj borbi.

Najviše što vojnu nauku u ovoj oblasti može interesovati je da, oslanjajući se na karakter i zakonitost oružane borbe, zahteva od drugih nauka istraživačke napore i adaptacije u određenim naučno-tehničkim domenima za oružanu borbu, njene potrebe i uslove.

Vojna nauka ili ratna veština nisu pronašle barut, izolučene cevi u pušci i topu, mitraljeze, avione, tenkove ni radare, kao što nije ni otkrila ni stvorila vojnika građanina sa kojim je Napoleon izvršio revoluciju u načinu vođenja oružane borbe početkom 19. veka. Engels u „Teoriji sile” (Anti-Diring) kaže: „Tu su revolucionarno delovali pronalazak boljeg oružja i promena živog vojničkog materijala, a ne 'slobodne tvorevine uma' genijalnih vojskovođa; uticaj genijalnih vojskovođa u najboljem slučaju ograničava se na prilagođavanje načina ratovanja (podvukao N. P.) novom oružju i novim borcima”. Dakle, po Engelsu, pronalazak boljeg oružja i promena živog vojničkog materijala nije stvar vojne veštine, njoj ostaje prilagođavanje načina izvođenja (i pripreme) oružane borbe novim naučnim i društvenim dostignućima.

Smisao ovih fragmentarnih i dosta uproštenih slika razvoja vojne misli i prakse je da nas dovedu do tačke na kojoj treba razgraničiti vojnu nauku od ostalih naučnih grupa i disciplina koje se u većoj ili manjoj meri koriste radi otkrivanja zakonitosti oružane borbe i formiranja načela njene pripreme i izvođenja. U istraživanju i otkrivanju zakona oružane borbe vojna nauka polazi i uzima u obzir političke, socijalne, ekonomske, moralne, ideološke i druge uslove, kao i faktore oružane borbe (čovjek, materijalno-tehnička sredstva, prostor i vreme) i na osnovu toga stvara i formuliše određena načela, poglede i pravila po kojima se priprema i izvodi oružana borba u svim domenima. Prema tome, vojna nauka se koristi rezultatima i dostignućima drugih naučnih delatnosti kao što su politička, istorijska, ekonomska, socijalna, tehnička, pedagoška, geografska i mnoga druga, da bi što objektivnije i naučnije otkrivala zakone oružane borbe i njihovo izražavanje i manifestaciju u svakom istorijskom periodu.

Vojna nauka u sistemu opštih znanja ne zauzima pasivnu poziciju samo korištenjem stečenih rezultata, već deluje i utiče da

bi i ostale društvene i prirodne nauke podstakla i zainteresovala u stvaranju i istraživanju odgovarajućih uslova i sredstava koji će optimalno doprineti uspešnom vođenju oružane borbe.

Sve nauke se, pored opšte i zajedničke metode, u istraživanju koriste i svojom posebnom, za svaku naučnu granu specifičnom, metodologijom. Ova posebnost u metodologiji predstavlja jedan od atributa statusa svake naučne grane ili discipline, što znači da se svi sastavni elementi ili članovi jedne nauke moraju u teoretskoj i praktičnoj delatnosti rukovoditi i služiti jedinstvenom posebnom metodologijom. Metode istraživanja vojne istorije teško da mogu imati išta zajedničko sa metodologijom geografije, ova sa pedagogijom, ili grane iz oblasti društvenih nauka sa vojnotehničkim naukama.

Imajući u vidu ovo što je rečeno o predmetu i metodologiji vojne nauke proizašlo bi da se vojna nauka bavi izučavanjem i otkrivanjem zakona oružane borbe kao posebnog društvenog fenomena, i da na osnovu toga dolazi do određenih načela, stavova i zaključaka o načinu i oblicima priprema i izvođenja oružane borbe. Teorija i praksa pripreme i izvođenja oružane borbe predstavlja, prema tome, sadržaj vojne nauke, dakle isto ono što je predstavljalo sadržaj ratne (vojne) veštine, s tom razlikom što ona sada postaje naučno zasnovana ne samo i ne , pre svega, na empirijskom uopštavanju prakse, već i na otkrivanju i izučavanju objektivnih zakona oružane borbe. Pod ovim mislim da vojnu nauku treba da čine teorija i praksa boja (taktika), operacije (operatika) i oružane borbe *kao celine*, ali samo aspekt načina njene primene i izvođenja (strategija).

Ovo bi nametnulo zaključak da se opšta teorija o oružanoj borbi uvrsti u okvire teorije strategije, pošto se to ionako tesno prepliće, a delom i poistovećuje. Praksa (predstojeća) ostaje merilo naučnosti njene teorije i korektiv za daljnja teoretska uopštavanja, što znači da, ne umanjujući značaj teorije vojnog dela, njena primena i praktična veština subjektivnog faktora zadržavaju i dalje veliki značaj za vojnu nauku u celini.

Sa ovim se, po mom mišljenju, na najlogičniji i objektivno najopravdaniji način rešava i pitanje metodološkog konglomerata, ostajući na principu da je vojna nauka društvenog karaktera koja se u izučavanju svog predmeta koristi dostignućima drugih društvenih i prirodnih nauka primenom jedinstvenog odgovarajućeg, opšteg i posebnog metoda. Utoliko se slažem sa prof. Stojkovićem da vojna nauka spada u vrstu primenjenih nauka i utoliko je veština, ali se ne slažem da je po sadržaju toliko totalna da pokriva sve aspekte rata kao društvene pojave. U ovom smislu su mi stavovi generala Dozeta mnogo logičniji i ubedljiviji.

Drugo. Radi celine učinili bismo neke uzgredne napomene. Sovjetski autori koriste se opšte usvojenim terminom „Sovjetska vojna nauka”. Ona se u razradi konfrontira sa buržoaskom vojnom naukom, čime se želi istaći klasni karakter i idejna opredeljenost

sovjetske vojne nauke i njena opšta socijalistička pozicija. Po nekim sovjetskim teoretičarima ispada da u svetu postoje dve vojne nauke, međusobno suprotstavljene koje, po kriteriju ideološke podele, sadrže sve ostale kako na jednoj tako i na drugoj strani, ili pak, da drugih i nema.

Teško je, ako ne i nemoguće, vojnu nauku deliti po ideološkom principu, bez obzira na to što on ima veći ili manji značaj na uslove kreiranja najrazličitijih vojnih principa, pogleda, itd. Ipak se može reći da je taj uticaj veći na politički deo ratne doktrine, a manji u ovom delu koji se odnosi na ratnu veštinu. Ovo iz prostog razloga što je oružana borba dvostran čin u kojem se suprotstavljaju volje i postupci dva protivnika u jedinstvenom procesu ratnih i borbenih dejstava, gde svaka strana mora uzimati u obzir stavove, mere i postupke protivnika. Tako gledano, moglo bi se u određenom smislu i stepenu tvrditi da su vojna misao i vojna naučna dostignuća univerzalnog i opšte svetskog karaktera.⁵

Ovim ipak ne bismo hteli eliminisati sve osobenosti i posebne crte vojne misli u ovoj ili onoj zemlji u različitim periodima njenog razvoja, već samo osporiti da se jedna, bilo koja, nameće kao jedina i opštevažeća za ceo socijalistički svet. Ovako gledano, naučno bi bilo neodbranljivo vojnu nauku etiketirati kao jugoslovensku, nemačku, američku, a još manje kao opšte socijalističku, ili opšte kapitalističku.

Prema tome, ono što bi naučno bilo opravdano, a politički prihvatljivo, to je opredeljenje „vojna nauka (ili vojna misao) u SSSR, u Kini, Francuskoj, SAD, Jugoslaviji itd”. Time bismo usvojili stav da su opšti postulati vojne nauke zajednički i univerzalni za sve, a njene posebne i specifične crte su rezultat primene na različite uslove svake zemlje, pri čemu se kroz primenu i posebnost samo potvrđuje, a ne negira njen opšti karakter, budući da se proces primene kreće pravcem od opšteg ka posebnom, specifičnom, nacionalnom.

Pukovnik Jovan MANASIJEVIĆ

U vezi sa stavom generala Pejinovića, o opšte usvojenom terminu „Sovjetska vojna nauka”, smatram da ne bi mogli reći da u SSSR ne priznaju nacionalne osobenosti vojne nauke. Na osnovu materijala koje smo i mi prevodili takav zaključak se ne bi mogao izvesti. Naprotiv, oni te osobenosti i posebno podvlače i to ne samo za socijalističke već i za kapitalističke zemlje. O tome se sasvim konkretno govori na str. 96 i 97 knjige „O sovjetskoj vojnoj nauci”.

Potpukovnik Ljubomir BLAGOJEVIĆ

Mislim da je dijalektički pravilno poći od toga da nas mora, u prvom redu, interesovati objektivna stvarnost, razume se, ne u

⁵ Verovatno da u ovoj oblasti postoji objektivno veći stepen univerzalnosti nego što je slučaj kod drugih društvenih nauka.

celini, u svojoj svojoj sveukupnosti. Nas interesuje deo te objektivne stvarnosti ili njeni pojedini delovi.

Mislim da u sistemu vojnih nauka treba da postoje razne nauke, teorije, grane, ogranci, discipline, itd. Mislim, takođe, da je veoma teško naći takav objekt koji bismo mogli izdvojiti — koji bi potpuno zadovoljio našu praksu i iscrpeo teoriju. Ukoliko bi i postojao u objektivnoj stvarnosti, takav objekt bi, po mom mišljenju, bio veoma uzak ili preširok, i ne bi zadovoljio potrebe.

Istina, možda se nekad u istoriji mogao naći zadovoljavajući objekt (oružana borba) koji je mogao biti predmet vojne nauke. Na primer, kad se na Borodinskom polju u jednom danu rešavala bitka, pitanje države, gde se bojno polje moglo videti sa jedne osmatračnice Kutuzova ili Napoleona, koje se za jedno dopodne može gotovo celo prepešačiti. Međutim, kako izgleda savremeno vojište i ratište, mislim da nema potrebe objašnjavati. Danas je vojno delo u svim pravcima dobilo nove dimenzije i kvalitete, sa tim se mora računati i pri definisanju predmeta vojne nauke.

U vezi s tim, veoma je teško u tako razvijenom sistemu vojne delatnosti, pri tako složenim aspektima interesovanja, govoriti o jednom objektu, o jednoj pojavi. Uzmimo, na primer, šta je to oružana borba. To je pojava. Dakle, nas, pre svega, interesuje oružana borba, ali nas interesuju i oružane snage. To je već nešto drugo. Nas interesuje i ambijent u kome će se voditi rat. Interesuje nas u oružanim snagama čovek kao psihološko biće, kao društveno biće, zatim, naoružanje, sredstva, postupci u borbi, njene zakonitosti itd. Interesuje nas iskustvo — davnašnje, jučerašnje i sadašnje, da preko njega predviđamo budućnost.

Dakle, u svakom slučaju može se naći mnogo tih objekata. I ne samo objekata. Ako za vojnu nauku tražimo jedan objekt — nećemo ga naći. Razgranatost vojne nauke kao i 2.000 naučnih disciplina u nauci uopšte — ne daje samo postojanje velikog broja objekata, nego mogućnost velikog broja aspekata razmatranja jednog ili više objekata. Tako, na primer, čovek je jedan objekat, ali on može biti izučavan sa mnogih aspekata. To čini njegovu raznovrsnost, to ga čini predmetom mnogih nauka.

Prema tome, mislim da ovo imamo u vidu kad diskutujemo o tome šta interesuje našu vojnu teoriju i praksu, naše vojno delo uopšte. Ne bih se ni trudio da jednom reči obuhvatim taj naš objekat — predmet interesovanja, jer pod predmetom naše vojne nauke ne podrazumevam samo jedan objekt, već objekte, pojave, događaje, relacije, odnose, itd.

Istina, u nekim naukama možda se to može izraziti jednom reči ili rečenicom. Na primer, za biologiju se može reći da je nauka o živim bićima. Ali tako heterogene i raznovrsne stvari koje izučava sistem kao što je vojna nauka — tako se ne može izraziti.

Zato se, po mom mišljenju, u ovakvim sistemskim naukama i grupama nauka i prilazi detaljnijem određivanju sadržaja koji razrađuje, objašnjava i definiše predmet osnovnog sistema. Slažem se da za sve te grupe treba naći zajednički imenitelj, iako ga je teško

naći, a da odgovori suštini svih delova. Možda bi to mogao biti vojni aspekt. Ako bismo se odlučili za vojni aspekt, moramo biti jasni i precizni — šta podrazumevamo pod tim pojmom.

Iz svega što sam do sada rekao proizilazi da nisam za alternativu i kruto preciziranje da je predmet vojne nauke oružana borba ili rat. Oružana borba je uska, rat je preširok, a ostaju nam mir i oružane snage itd. — ostaje mnoštvo drugih objekata i aspekata, mnoštvo raznih veza koje takođe treba izučavati.

Hteo bih ukazati na još jednu stvar. Čini mi se da, ponekad nepravilno gledamo na pojedine već afirmisane vojne nauke, na pojedine naučne grane, da smatramo da nam nisu potrebne. Izgleda mi kao da se ustručavamo da ih primimo u, da tako kažem, hram naše vojne nauke. Uzmimo za primer, vojnu geografiju. Mislim da njoj ništa neće smetati ako je nazovemo ogrankom ili specijalizovanom disciplinom opšte geografije, ništa joj neće smetati ako se uže postavi i izučava vojne probleme i tako bude sastavni deo i vojne nauke. To je uostalom i tendencija nauke uopšte — uz integraciju istovremeno i diferenciranje nauka, da se što dublje pronikne u predmet istraživanja. Diferencijacija i specijalizacija nauka nije prohtev već realna potreba i zakon. Što god se više zalazi u objekat, materija postaje složenija i teže se dolazi do novih saznanja, teže se upoznaje. Zato se „glavni udar” i daje na užem prostoru da se što bolje upozna manji deo celine.

Važno je da se izabranim predmetom ne bavi neka druga nauka, a tada je sporedno da li će istraživati vojnici ili će se pojedinim disciplinama baviti civili, jer nauku ne određuje subjekat već objekat i metod spoznaje. Znači, određujuće je šta izučavamo, a ne ko izučava. Prema tome, mislim da postoji i stvarna potreba za vojnom geografijom.

Uzmimo samo jednu činjenicu (vojnu) — savremeni tenkovi mogu podvodno da forsiraju reku. Da li opšta ili politička geografija, orografija ili hidrografija, daju odgovore na sve ono što nas kao vojnike interesuje u vezi s tim? Sigurno ne. To treba neko posebno da radi. Treba posebno ispitati reke, naći niz tehničkih pokazatelja, možda staviti nove zahteve u izradi karata da se to što nas interesuje prikaže u njima itd.

Takva disciplina postoji, to je vojna geografija. Ona će se, naravno, koristiti svim dostignućima opšte geografije, i ne samo nje, ali će istraživati ono što interesuje vojsku. Prema tome, ona će tu negde biti „razapeta” između ratne veštine i opšte geografije. Preko nje će ostali delovi vojne nauke prelaziti i u druge oblasti saznanja. Vojna geografija, dakle, daje svoj doprinos geografiji uopšte, tako je bogati i pomaže njen razvoj.

To isto se odnosi i na vojnu istoriju, vojnu pedagogiju, medicinu, na vojnotehničke nauke i druge slične njima.

Pukovnik *Mihajlo VUČINIĆ*

A zar to nije ratna veština?

I tu ima nekih stvari s kojima se ne bih mogao složiti. I ratna veština ima svoje okvire i mesto u sistemu vojne nauke. Za mene je ratna veština uža od vojne nauke. To je teorija i praksa pripremanja i vođenja oružane borbe i njenih formi. Jedno je pitanje da li će se ona koristiti mnogim zaključcima drugih grana vojne nauke, a drugo je pitanje izučavati pojave. Tu se, između ostalog radi i o raznim metodima i sl. Slažem se da teorija ratne veštine može biti manje ili više naučna. Ako je naučna, može jedino pod tim uslovom i ući u vojnu nauku. Međutim, drugo je pitanje da li je nauka. Pa i među naukama ima diferencija. Između teorija, takođe. Mnogi delovi nauke razlikuju se po naučnoj strogosti. Za ratnu veštinu, za njenu teoriju, ne može se reći da je nauka, iako je njena teorija naučna. Teorija ratne veštine u širem smislu je i metod, preporuka kako treba postupati.

General-major *Dušan DOZET*

Profesor Lukić kaže da je svaka nauka osnova za jednu veštinu.

Pukovnik *Mihajlo VUČINIĆ*

Zar boj nije predmet ratne veštine?

Potpukovnik *Ljubomir BLAGOJEVIĆ*

Boj se može posmatrati kao pojava. Koje zakonitosti važe u tom boju, za razliku od onih koje važe za operaciju? Znači, mogu se stvarati njegove opšte kategorije. Šta je u boju prvi ešelon, odstupanje, gonjenje itd?

Može se govoriti o zakonima toga boja, ali i o tome kako ga treba pripremiti i voditi. Posle toga imamo praktičnu delatnost — kako komandant treba da deluje — prema principima koje on zna, koji su, u stvari, sintetizovani zakoni tog boja. To je njegovo znanje, intuicija, kojom će oceniti kako da sprovede boj u određenim uslovima. Kako će taj boj ispasti na kraju, pokazaće praksa, kraj borbe. Ona će potvrditi i teoriju i sposobnost komandanta.

Znači, teorija ratne veštine služi i kao metod u širem smislu reći za postupanje, dejstvo, rukovođenje i sl. Ona je više smer kako treba raditi, nego završna istina. Ona se kreće i menja i danas pogotovo, mora biti otvorena stalnim novinama.

Pukovnik *Jovan MANASIJEVIĆ*

Prema generalu Pejnoviću, opšta teorija vojne nauke spada u ratnu veštinu, tj. strategija treba da razmatra sva ona pitanja koja smatramo da treba da izučava opšta teorija (opšte osnove) vojne nauke.

Čini mi se da je to prilično statično gledanje na ratnu veštinu. Takva gledanja su postojala u prvoj polovini 19. veka. Zašto sam pojedina pitanja iz teorije ratne veštine izdvajao, i zašto mislim da ih treba posebno izučavati? Zato što je proces razvoja otišao tako daleko da, ako bismo sve to i dalje zadržavali u okviru teorije ratne veštine, postoji velika opasnost da se sva pitanja ne bi mogla da izučavaju onako kako to zahtevaju savremeni uslovi.

General-major *Nikola PEJINOVIC*

Teorija ratne veštine, što znači teorija o boju, operaciji, kao i oružanoj borbi u opštem smislu, treba da čini sadržaj onoga što podrazumevamo pod pojmom vojna nauka. Ako strategiji kao najvišoj grani ratne veštine ostaje opšti i celoviti aspekt oružane borbe, to nije ništa drugo nego ono što se kod sovjetskih teoretičara sadrži u posebnoj disciplini koja se zove opšta teorija. Po našem sadašnjem školskom tretmanu, izučavanjem operacija svih vrsta (uključujući i one strategijskog značaja) bavi se operatika, što je shvatljivo i normalno, budući da se one, bez obzira na razmere i značaj, organizuju, pripremaju i izvode po istim principima. Ova okolnost bi išla na ruku stavu da se u okviru strategije izučava opšta teorija, jer nije „opterećena” izučavanjem kategorije operacija, a sa druge strane, svaka i svačija strategija je odgovorna za to kakve su niže grane ratne veštine (vojne nauke), tj. operatika i taktika.

Ako se uzme u obzir i sovjetska klasifikaciona šema, izlazi da je kod njih osnovna i daleko najglavnija grana vojne nauke ratna veština, da su ostale pomoćne, ili joj služe, što, drugim rečima, znači da pri široj primeni kriterija — da se vojna nauka koristi dostignućima drugih — znači isto.

S tim je povezano i gledište da se pored ratne veštine osnuju i posebne grane kao što su pozadina, komandovanje i dr. Za mene se postavlja pitanje šta ostaje od taktike, operatike ili strategije ukoliko im se „oduzmu” sadržaji koji ulaze u sastav posebnih grana kao što su vojnotehničke nauke, organizacija, komandovanje, pozadina i slično. Slažem se sa generalom Dozetom da se radi o savremenom i modernom tretmanu ratne veštine, a ne kao što zastupa pukovnik Manasijević. Pitanje je ko na ratnu veštinu gleda statički.

Dr *Andrija STOJKOVIĆ*

Na kraju uvodnog izlaganja izgleda da nisam bio dovoljno jasan. Rekao sam i u tome se izgleda slažemo, da vojna nauka (kao i ostale sistemne nauke) mora napraviti hijerarhiju u svom ma koliko relativnom i razvojnom sistemu, deleći celinu na potceline sve do delova i utvrđujući hijerarhiju veza, tako da vojna nauka obuhvata razne nivoe nauka — od specifično vojnih, preko onih koje se graniče sa drugim grupama nauka, do onih koje ne spadaju u vojnu nauku i za koje ona nije zainteresovana. Tako struktuirana, vojna nauka

omogućava i čak nalaže i usku specijalizaciju, ali pod uslovom da se uvek vodi računa o funkciji tog dela u sistemu vojne nauke. Većina naučnih grana u grupi vojne nauke su primenjene nauke, te nose taj atribut (vojna statistika, vojna psihologija itd.). Njima se moraju baviti interdisciplinarni specijalisti (na primer, vojnom psihologijom — stručnjak i za vojnu nauku i za psihologiju itd.). Ali kad vojna nauka ne bi bila sistemna već agregat naučnih disciplina i veština — takvom elektrikom teško da bi se dobio rat. Vojna nauka nije „nauka nad naukama” već se kao i sve druge grupe nauka koristi rezultatima srodnih grupa nauka, čiji se predmeti ne samo često prepliću već mogu biti delom i isti — ali izučavani iz različitih aspekata.

Pukovnik Tomo NIŽIĆ

Neka pitanja i dileme pokušao bih da objasnim pomoću analogije:

1. Za mene je veoma interesantno, pa i aktuelno, pitanje odnosa između vojne nauke i ratne veštine. Ne znam da li sam u pravu, ali mislim da je taj odnos sličan, ako ne identičan odnosu između iskustva revolucionarne borbe proletarijata i marksističke teorije o njoj.

Po mom mišljenju, kao što je marksistička teorija o klasnoj borbi nastala kao rezultat naučnog uopštavanja iskustva revolucionarne borbe radničke klase, tako je i vojna nauka nastala kao rezultat naučnog uopštavanja ratnog iskustva — veštine.

I jedno i drugo je rezultat naučno uopštene prakse prošlosti, povezano sa dostignućima sadašnjosti, a služi kao opšta orijentacija za praksu budućnosti. Nastale su kao rezultat prakse, proveravaju se i razvijaju kroz praksu i njoj služe.

2. Da li postoji vojna nauka i paralelno uz nju teorija ratne veštine?

Po mom mišljenju, ako priznamo vojnu nauku, a mi je priznajemo, govoriti o teoriji ratne veštine van okvira vojne nauke je neodrživo. U tome se potpuno slažem sa generalom Pejinovićem.

Ratna veština postoji kao praksa koju teoretski uopštava vojna nauka. Na osnovu nje, mirnodopske prakse i iskustva, kao i naučno-tehničkih dostignuća, vojna nauka se i razvija.

Ako teoretski uopštimo ratnu praksu ili veštinu ljudi u njoj, što je za mene isto, onda je ta naša teorija ratne veštine vojna nauka ili tačnije njen sastavni, rekao bih, bitan deo, a ne nešto van nje pa ni uporedo s njom.

Izdvajati teoriju ratne veštine iz vojne nauke bilo bi gotovo isto kao kad bismo iz marksizma, koji ima svoja tri osnovna dela — dijalektički materijalizam, političku ekonomiju i učenje o klasnoj borbi — izdvojili ovaj poslednji.

Do ovog odvajanja tu i tamo dolazi, po mom mišljenju, zbog toga što često suprotstavljamo nauku i teoriju, odnosno, ne vidimo da i teorija može biti nauka, a to je pogrešno. Lenjin je na jednom

mestu ovako okarakterisao odnos između teorije i nauke: svaka nauka je teorija, a svaka teorija ne mora biti nauka.

Razne idealističke, vulgarno materijalističke i druge teorije ne mogu biti nauke, dok su naučne teorije u isto vreme i nauke. Darwinova teorija evolucije je teorija, ali i nauka, marksizam je takođe teorija, ali i nauka itd. Naša teorija ratne veštine ima naučni karakter, što znači da je i nauka.

Uostalom, ako bismo iz vojne nauke izdvojili teoriju ratne veštine, a to je strategija, operatika i taktika, šta bi ostalo od vojne nauke, a naročito ako bismo njen predmet suzili na oružanu borbu.

3. Slažem se da je za probleme rata zainteresovano celo naše društvo i svi njegovi faktori. Međutim, u našim vojnim krugovima ponekad pogrešno prilazimo opredeljenju predmeta i sadržaja vojne nauke, jer ih opredeljujemo po tome da li neki aspekti rata istražuju vojna lica — general, pukovnik, odnosno vojna ustanova, ili građansko lice, odnosno ustanova. Za mene je svejedno ko će istraživati i dati naučnu studiju bilo kog aspekta rata, recimo učešća naroda u ratu. To delo će spadati u oblast vojne nauke, bez obzira na to da li ga je obradilo vojno ili građansko lice — ustanova. Pa ipak, bilo bi normalnije da to rade profesori katedra vojnih škola, recimo akademija i Ratne škole, ili neke druge vojne ustanove.

General-major *Dušan DOZET*

Postoji li sociološki aspekt rata i da li njime treba da se bavi samo stručnjak teorije operacije ili i sociolog. I sociolog mora da poznaje fenomen kojim se bavi, tako da se može govoriti, o sociologiji armije i rata, kao posebnoj sociologiji.

Pukovnik *Tomo NIŽIĆ*

To ne bih mogao reći, ali svakako je sociološki aspekt armije i rata izvanredno važan element kojim treba da se bavi vojna nauka. Bez poznavanja tog elementa ne bismo mogli shvatiti zakonitosti ni rata ni oružane borbe. Prema tome, treba ga u svakom slučaju proučavati i istraživati, a ko će to raditi, to je druga stvar. Najbolje je — sociolog — vojno lice.

Predmet naše vojne nauke treba da budu svi vojni aspekti priprema i vođenja rata, a ne samo oružane borbe, barem ne onako shvaćene kao što je formulisana u nekim našim pravilima. Ako se pojam oružane borbe proširi, ona može biti predmet naše vojne nauke. Međutim, ne treba zaboraviti da i ona kao i rat ima više, čak bih rekao, bezbroj aspekata. I u njoj postoje sociološki, psihološki, društveno-politički, ekonomski, geografski, etički, istorijski i drugi elementi.

Međutim, na sadašnjem stupnju razvitka naše vojne nauke, kao i s obzirom na zahteve naše doktrine i njene potrebe, predmet

izučavanja naše vojne nauke treba da budu vojni aspekti priprema i vođenja opštenarodnog odbrambenog rata, s težištem na oružanoj borbi.

Prvo moramo proučiti šire osnove, širu pojavu, otkriti šire veze i odnose da bismo mogli sagledati zakonitosti i uslovljenosti uže pojave — oružane borbe.

Oružana borba se vodi u ratu, a oružane snage se izgrađuju u miru i ratu; zemlja i narod se takođe pripremaju za rat još u miru itd.

Naš narod će pružiti otpor neprijatelju koji bi, eventualno, okupirao deo zemlje ne samo oružjem, već i raznim drugim formama, od pasivnog otpora i rušenja komunikacija, preko sabotaža, do otvorenih oružanih napada itd. Sve se to teško može podvesti pod pojam oružane borbe, te je zato potrebno da predmet naše vojne nauke bude rat s aspekta njegovih priprema i vođenja i to ne samo oružanih snaga već i naroda.

Kao kao vojna lica ne bismo ispitali i proučili ulogu naroda, ne samo u sastavu oružanih snaga, već u ratu u celini, ne bismo mogli dobro ni efikasno upotrebljavati jedinice, divizije i brigade itd., odnosno ne bismo ih znali efikasno upotrebiti u oružanoj borbi.

General-major *Dušan DOZET*

Sasvim je jasno da danas niko ne može da se bavi problematikom naučnog rada, a da to ne bude interdisciplinarno. Takva je praksa savremenog naučnog rada, stvaraju se veliki timovi, i to nije sporno.

Ovde je dilema oko toga da li taj interdisciplinarni karakter naučne delatnosti samim tim znači i to da moramo automatski stvarati jedinstveni korpus vojne nauke i da sve što je potrebno da sagledamo u vezi sa fenomenom oružane borbe i rata uključujemo u korpus vojne nauke. Ili ćemo funkcionalnost tražiti kroz interdisciplinarni način rada i adekvatnu organizaciju naučne delatnosti u armiji.

Pukovnik *Tomo NIŽIĆ*

Vojna nauka ima opštu teoriju koja obrađuje faktore rata i daje njegovu opštu fizionomiju, služi kao osnova ostalim posebnim teorijama i disciplinama, među kojima i teoriji ratne veštine, kao sastavnom i najvažnijem delu vojne nauke. Dakle, nismo dali ratnu veštinu već opštu teoriju vojne nauke kao polaznu osnovicu svim njenim delovima i granama.

Druga je stvar da li ono što smo dali kao sadržaj opšte teorije spada tu ili deo može da pripadne strategiji. Moguće je da smo premnogo mesta dali opštoj teoriji. Međutim, da li treba nešto iz nje prelići u druge grane ili ne, sada ne mogu reći, ali u svakom slučaju mislim, da opšta teorija daje opštu fizionomiju rata, anali-

O VOJNOJ NAUCI

U poslednje vreme u nas se živo diskutuje o problemima i organizovanju vojnonaučnog rada uopšte, a o predmetu, sadržaju i metodi vojne nauke napose. Savetovanja o vojnonaučnom radu, održana krajem prošle i početkom ove godine, još više su podstakla razmišljanja o tim pitanjima. Zadaci u modernizaciji naše armije neposrednije ukazuju da treba uložiti više napora na razjašnjavanju spornih pitanja u našoj teoriji, unapređivanju vojne misli i naučnom prilaženju u izvršavanju zadataka daljeg razvoja oružanih snaga i svih faktora opštenarodnog odbrambenog rata.

Redakcija časopisa „Vojno delo” pokreće diskusiju o vojnoj nauci (pojmu, predmetu, sadržaju, klasifikaciji i metodologiji) i vojnonaučnom radu da bi inicirala i okupila što širi krug saradnika iz armije i građanstva koji bi svojim priložima doprineli razjašnjavanju ovih pitanja.

Ovom prilikom u diskusiji učestvuju: prof. dr Andrija Stojković, general-majori Nikola Pejinović i Dušan Dozet, pukovnici Jovan Manasijević, Drago Rakočević, Tomo Nižić, Mihajlo Vučinić i potpukovnik Ljubomir Blagojević.

Pukovnik Mihajlo VUČINIĆ

O pojmu i predmetu vojne nauke u nas postoje neujednačena i suprotna gledišta. Ima mišljenja da su priprema i vođenje rata (oružane borbe) stvar prakse i veštine koja zavisi prvenstveno od iskustva, talenta i drugih osobina vojskovođa. Najviše što se dopušta je postojanje određenih teorijskih načela, čija primena zavisi od konkretne situacije i odnosa snaga. Jedni zastupaju mišljenje da je predmet vojne nauke rat u celini, a drugi da je to oružana borba, bez koje nema rata u punom smislu reči. Ima različitih mišljenja i o drugim pitanjima iz ove oblasti. Ovu diskusiju mogli bismo početi sa pitanjem, da li je vojna nauka — nauka i šta je njen predmet.

zira njegove osnovne faktore i služi kao osnova za klasifikaciju vojne nauke i oslonac, odnosno opštu orijentaciju ostalim delovima i disciplinama vojne nauke, da je neophodna i da je treba razvijati.

I na kraju, pitanje: da li je vojna nauka nacionalna ili internacionalna, ili i jedno i drugo?

U Sovjetskom Savezu se uglavnom govori o sovjetskoj vojnoj nauci i kod nje je akcentiran taj nacionalni karakter. Kod nas ima mišljenja da nema niti može biti nacionalne vojne nauke i da postoji samo internacionalna, svetska.

Smatram da je naša vojna nauka, kao i svaka druga, deo svetske, ali ima i posebno, nacionalno, obeležje. Svetska je zato što se koristi dostignućima vojne nauke drugih naroda, i što i sama doprinosi razvoju te nauke. Nacionalna je zato što se razvija u našim posebnim uslovima, za potrebe naše nacionalne odbrane i istražuje posebne zakonitosti kojima se rukovodimo u pripremi oružanih snaga i naroda za rat. Na koncu, i druge nauke, posebno društvene, imaju i nacionalna obeležja. Tako su, npr., klasici marksizma govorili o engleskoj političkoj ekonomiji, a klasičnoj nemačkoj filozofiji itd.

Pukovnik *Jovan MANASIJEVIC*

Nauka je bez sumnje i internacionalna. Međutim, ako pođemo od toga da ona pored predmeta i metoda ima i cilj, odnosno zadatak, ne možemo da ne kažemo da je to i naša vojna nauka. Jer, njen osnovni zadatak jeste posebno izučavanje onoga što je od interesa za naše oružane snage, za pripremu i vođenje našeg opštencarodnog odbrambenog rata, u našim uslovima i s obzirom na naše mogućnosti.

Ono što je drug Tito 1966. godine govorio u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu mislim da se odnosi isto tako i na vojnu nauku.

Mi ćemo svakako preuzimati gotove, istražene stvari od drugih — ukoliko nam odgovaraju i ako mogu da se primene u našim uslovima. Ali naše je toliko specifično da je i te kako vrlo značajno. Primer: Nemci su govorili za vreme rata — sa jugoslovenskim partizanima se ne može ratovati uspešno zato što dejstvuju i ratuju protiv svih pravila. A mi smo u našim uslovima najbolje primenili jedino mogućna pravila, zasnovana na našim saznanjima, imajući u vidu našu situaciju.

Pukovnik *Mihajlo VUČINIC*

Opšti zakoni i principi vojne nauke su svuda isti. Oni su opšti, internacionalni. Kao što opšte u stvarnosti postoji samo kroz pojedinačno, tako se i opšte zakonitosti vojnog dela pojavljuju kroz specifične, nacionalne vojne nauke — našu, sovjetsku, američku itd. Vojna nauka ima klasni karakter, a vladajuća ideologija je glavni element koji i u vojnu nauku unosi crte specifičnosti. Klasni karakter joj daje i nacionalni ton.

Iako se među naučnim radnicima kod nas i u svetu vode rasprave o tome šta je nauka uopšte, i posebno o predmetu, metodu, klasifikaciji nauka, u jednom se uglavnom svi slažu, (što je bitno i za našu temu), a to je da se nauka konstituiše ukoliko ima ove elemente: predmet istraživanja, metod, a neki od naučnika, dodaju još i cilj.

Polazeći od toga, a, pre svega, poštujući objektivni princip pri klasifikaciji nauke (subjektivni princip klasifikacije, iako stariji — najčešće je veštački), i imajući u vidu razvojnost svake nauke, (ili princip subordinacije), što je neodvojivo od objektivnog principa, nauke se međusobno ne mogu toliko granično strogo odvajati, a da se ne zapadne u grešku.

Objektivna stvarnost je predmet interesovanja naučnog saznanja (nauke uopšte), a svaka posebna nauka ima svoj predmet u delu, nekoj celini, potcelini, pojavi itd. te objektivne stvarnosti. Otuda, i u vezi sa prethodnim, jedan isti predmet (deo, celina, pojava aspekt objektivne stvarnosti) može biti predmet istraživanja za više nauka, pa se, u tom smislu, one mogu preklapati ili razvijati na graničnim područjima.

Primer fizike i hemije ukazuje na to preklapanje, na njihovu razvijenost kroz naučne discipline i na razvitak nauke na graničnim područjima itd., tako da su nastale nove discipline hemijska fizika i fizička hemija. Takvih primera ima i kod drugih nauka. Zbog toga za konstituisanje nauke nije dovoljan samo predmet istraživanja, već je potreban i metod naučnog istraživanja koji obezbeđuje konstituisanje nauke i uočavanje određenih kvalitativnih razlika među naukama i, u tom smislu, njihovo razgraničavanje. Slično je i sa razgraničavanjem među granama ili disciplinama jedne matične nauke.

Kad je reč o metodu u sagledavanju uslova za konstituisanje neke nauke, mora nam biti prisutno i to da postoje, grubo uzevši, tri metoda. Jedan je univerzalni za sve nauke — dijalektički materijalizam, kao metod i pogled na svet; drugi je posebni metod koji primenjuju matične nauke i, najzad, treći, specifični metod koji pored prethodna dva primenjuje grana ili naučna disciplina u matičnoj nauci. Na primer, istorija, kao matična nauka, primenjuje univerzalni i istorijski metod, dok će vojna istorija, s obzirom na način prilaženja, pored ova dva, imati i svoj specifični vojni metod.

U smislu razvojnosti nauka, neke od disciplina, zavisno od toga kako naučna misao otkriva nove strukture i pojave u objektivnoj stvarnosti, mogu se vremenom razviti i u relativno samostalne, odnosno kompleksne sistemne nauke, odvajajući se od matične kojoj su nekad pripadale.

Da li je vojna nauka — nauka? Ona, po mom mišljenju, ima sve uslove za konstituisanje u sistemnu nauku. U tom smislu, slažem se sa dr Stojkovićem, koji se ovde jasno izrazio i u odnosu na vojnu nauku, nazvavši je sistemnom i ističući da nju, kao i druge, čine određeni elementi, veze i odnosi i, na kraju procesi i operacije.

Dakle, vojna nauka očito postoji, jer ima i predmet istraživanja, svoju metodologiju (opštu, posebnu i specifičnu) i cilj, tj. svrshodnost.

Vojna nauka, kao sistemna, predstavlja sistem znanja o svom predmetu, kao delu objektivne stvarnosti, znanja potrebnih društvu radi praktične delatnosti u odbrani i vođenju rata u prvom redu, ako se ne očuva mir. Verifikacija rezultata vojne nauke, doduše, zbog poznate ograničenosti mirnodopske vojne prakse, obično čeka ratnu praksu koja je i jedini potpuni objektivni kriterij validnosti vojne nauke. U svetu danas, u relativnom miru, ima i ratne prakse koja u ponečem olakšava ovu ograničenost mirnodopske vojne prakse za potrebe vojne nauke, što čini i specifičnost vojne nauke u odnosu na druge. Ali i u drugim naukama, naučne hipoteze, odnosno teorije, ponekad dugo čekaju da ih potvrdi praksa, pa ipak egzistiraju kao nauke.

Šta je predmet naše vojne nauke? Mislim da je značajno istaći ovo: ako sociologija, kao društvena nauka, izučava rat kao društvenu pojavu, ona se ipak zadržava samo na određenim aspektima. Naime, ona izučava uzroke nastanka rata, ukazuje na karakter, pa u vezi s tim, deli ratove na pravedne i nepravedne, objašnjava uticaj rata na razvoj društva i slično. I druge nauke, političke, pravne, ekonomske itd. imaju određene ograničene, aspekte izučavanja rata. Ipak, sve one, kao i sociologija, ne idu dalje od opštedruštvenog aspekta izučavanja rata. Znači, ono što je od interesa za društvo, a za armiju kao njegov integralni deo posebno značajno, ostala je *oružana borba*, preko koje se, pored ostalih oblika, rat ispoljava u najdrastičnijoj formi.

Ovo ističem stoga što mi se čini da oružana borba kao predmet istraživanja prirodno pripada vojnoj nauci, kao sistemnoj, a ova se, naravno, oslanja i na rezultate drugih nauka koje se sa određenih aspekata bave ratom. Dakle, vojna nauka se ne bavi ratom u celini, već oružanom borbom (ili vojnim aspektima rata), a ostalo je dovoljno aspekata izučavanja rata i politici i drugim naukama, tj. svi oni aspekti koji su uslovno manje vojni. U ovome može dolaziti do prirodnog preplitanja i korištenja naučnih rezultata, radi boljeg funkcionisanja svake pa i vojne nauke.

Da li oružana borba iscrpljuje ono što se misli pod vojnim aspektima rata? Istorijski gledano, oružana borba nije uvek imala isti sadržaj, pa ga nema ni danas, ali bi se, približno, moglo uzeti da su to ekvivalenti. U tom smislu teze generala Dozeta o oružanoj borbi i pukovnika Nižića o vojnim aspektima rata, kao predmetu vojne nauke podrazumevaju, u stvari, isto područje istraživanja, jer ni oni ne uzimaju rat u celini za predmet vojne nauke. Ako se polazi od toga ko sve učestvuje u oružanoj borbi, prema našoj koncepciji izlazi da to nije samo oružana sila, već u određenom smislu gotovo sveukupni potencijal društva od proizvodnje i nauke do mase koja učestvuje oružjem ili drugim naporom u ratu, pa je to, sa ovog aspekta, teško i definisati. U tom smislu, kako reče general Pejinović, što se dalje bude razvijao, taj proces biće jasniji i u definisanju.

Kod nas ima dilema u odnosu na ime naučne delatnosti koja se bavi oružanom borbom i aspektima te strane rata. Naime, da li „vojna nauka” ili „ratna veština”? Mislim, takođe, da naziv koji je još Klauzevic formulisao kao „ratna veština” danas više ne odgovara, jer je očito dobila novi kvalitetni sadržaj. Stoga ne može da ostane samo „veština” u savremenim uslovima, posebno zbog razvoja nauke i tehnike i uticaja koje ove vrše i na područje delatnosti u oblasti odbrane i vođenja rata. Uostalom, i sam Klauzevic je, definišući i obrađujući pojam ratne veštine, u istom odeljku napisao i ovo:

...taktika je nauka o upotrebi oružanih snaga u boju, a strategija nauka o upotrebi bojeva za postizanje ratnog cilja. (O ratu, str. 92)

Znači on, pored toga što u istom odeljku, na jednom mestu zamenjuje „ratnu veštinu” i nazivom „ratovodstvo”, operiše i terminima „nauka”, kada pri podeli na taktiku i strategiju naziva ove grupe ratne veštine (ratovodstva) naukama. On posebno ističe talent, genijalnost i druge osobine vojskovođe. Ratnu veštinu svodi na umenje, a ne vidi dovoljno uticaj nauke i znanja.

Međutim, može se zapaziti da se i sam Klauzevic nalazio u dilemama, jer u njegovom značajnom delu „O ratu” ima i ovakvih naslova „ratna veština”, „ratna nauka”, „umenje i znanje” i sl., pa, čini se, i naše dileme dolaze iz zbrke u upotrebi termina „nauka” u pojmu „ratna veština” kod Klauzevica.

Da navedem i jednu misao Engelsa koja nešto više otvara perspektive u konstituisanju vojne nauke (iako ne razrađuje šta sve ona obuhvata):

„Nova vojna nauka biće isto tako nužan proizvod novih društvenih odnosa kao što su metode koje je stvorila revolucija i Napoleon bile neizbežna posledica onih novih odnosa koje je stvorila revolucija. I isto tako kao što se proleterska revolucija u industriji nikako neće sastojati u ukidanju parnih mašina, već u povećanju njihovog broja, isto tako se i zadatak u vojnom delu ne sastoji u smanjivanju masovnosti i pokretljivosti vojske, nego, naprotiv, u vojnoj nauci”. (Engels, *Izabrana vojna dela I*, str. 467/8).

Porast proizvodnih snaga bio je preduslov za Napoleonom način vođenja rata; isto tako, nove proizvodne snage biće preduslov za svaki novi napredak u vojnoj nauci”. (Engels, *Izabrana vojna dela I*, str. 467/8).

Meni izgleda da ova Engelsova misao dosta govori o perspektivi razvoja i konstituisanja vojne nauke u nauku i njenu zavisnost od razvoja proizvodnih snaga i društvenih odnosa. I Lenjin u svojim člancima o vojnim problemima upotrebljava termin „vojna nauka” kao i Engels. Zato mislim da je to i adekvatniji naziv za ovu naučnu delatnost sa područja oružane borbe nego što je to Kaluzeviceva „ratna veština”.

Dakle, sistemna vojna nauka (ili nauka o ratovodstvu) imala bi i svoje grane ili discipline, kao: strategiju, operativku, taktiku, teoriju rukovođenja i komandovanja, teoriju pozadine, teoriju izgradnje i organizacije oružanih snaga, teoriju obuke i vaspitanja, teoriju civilne odbrane itd., što pripada predmetu istraživanja, povezano inherentnim vezama unutar ovog sistema. Sistemna vojna nauka imala bi i svoje teoretske osnove u kojima bi bili esencijalno izložene zakonitosti, principi, postavke itd. Na njih se oslanjaju

njene discipline, zatim teoriju klasifikacije vojnih nauka, kao i teoretske osnove odnosa ratna doktrina — vojna nauka, odnosa vojne i drugih nauka itd. Znači, ovo bi bio taj prvi koncentrični krug sistemne vojne nauke, obrazovan po osnovu užih, inherentnih veza između grana i disciplina i u tom smislu najvažniji deo u korpusu vojnih nauka.

Prema tome, ovo bi bila ta sistemna vojna nauka u kojoj naučna znanja predstavljaju postulate za stvaralačku praksu u ratu. za kreatorstvo i veštinu. Dakle, vojna nauka obuhvata i veštinu koju subjekti mogu da ispolje u ratnoj praksi, poimajući dublje i dalje shvatajući zakonitost i načine postavke koje je dala vojna nauka, i oplemenjujući sve to i talentom u konkretnoj situaciji.

Sada dolazimo na problem korpusa vojnih nauka, odnosno veza ove sistemne vojne nauke sa drugim naukama ili njihovim disciplinama čiji su rezultati od značaja za uspešno funkcionisanje sistemne vojne nauke. Tu se srećemo sa vojnom istorijom, vojnom geografijom, vojnom kibernetikom, vojnom medicinom, vojnotehničkim naukama, vojnom psihologijom, pedagogijom itd. U ovom pogledu moramo uočiti da postoje koherentne veze sa ovim naukama, tj. da usluge ovih, pa i niza drugih nauka, omogućuje funkcionisanje sistema nauka u prvom koncentričnom krugu. Neke od disciplina ili nauka će biti bliže sistemnoj vojnoj nauci, neke malo dalje, bilo po čvrstini veza ili broju zadataka, metodologiji istraživanja i sl.

U tom smislu, na primer, vojna istorija i vojna geografija su ipak nešto bliže povezane sa sistemnom vojnom naukom. Ali, po mom mišljenju, sve pobrojane nauke koje pružaju naučne rezultate od neposrednijeg interesa za sistemnu vojnu nauku, čine u širem smislu korpus vojnih nauka. Isto tako, one mogu sačuvati i pripadnost svojim matičnim naukama i biti (zbog predmeta i naučnih metoda koje primenjuju, o čemu je napred bilo reči) njihove grane, odnosno discipline. Na prvi pogled ovo izgleda protivrečno, ali ako se pravilno shvate sprege i veze u funkcionisanju i svrsishodnosti, situacija postaje jasna.

U našim raspravama o vojnoj nauci dileme se javljaju i oko toga da li postoji opasnost da sistemna vojna nauka postane „nauka nad naukama”, te da može ugušiti ili degradirati sve ostale nauke van prvog koncentričnog kruga. Ako bi se zanemarili osnovni principi veza među naukama, zatim uzajamnost naučnih interesa i funkcionisanje radi ostvarivanja ciljeva, zbog kojih se ove nauke (kao i sve ostale u društvu), razvijaju, takva opasnost bi postojala. Međutim, ako se sve napred rečeno pravilno shvati, a uz to smo i svesni opasnosti, možemo je izbeći i onemogućiti da postane realnost u razvoju vojne nauke u nas.

Dr *Andrija STOJKOVIĆ*

Slažemo se da svaka grana nauke koja se uključuje u grupu vojne nauke i doda joj se atribut „vojna” mora da odgovori tom svom zadatku. Setimo se da je poznati estetičar Bogdan Popović u svoje vreme predavao francuski jezik u vojnoj akademiji i to tako dobro, da su mnogi budući oficiri ostavljali vojne nauke i posve-

ćivali se francuskoj književnosti, čime se izgubila svrha koju izučavanje stranih jezika ima u sistemu vojne nauke. Tako je i sa vojnom istorijom, vojnom geografijom itd.

Na složeno pitanje odnosa nauke i teorije mogu da odgovorim ovde samo uprošćeno. Iako su ove kategorije bliske, ne treba identifikovati teoriju i nauku. Iako je svaka nauka pre svega teorija, teorija nije isto što i nauka. Pojam nauke je po pravilu širi, on obuhvata više različitih i čak suprotnih teorija koje često na osnovu istih činjenica, zakona itd. na različite načine teže da protumače datu oblast pojava. Tako, na primer, društveni proces tumače teorije istorijskog materijalizma i istorijskog idealizma, od kojih se u svakoj razlikuje niz pojedinačnih doktrina itd. Pod naukom podrazumevamo ukupnost istinitih i sistematizovanih znanja (činjenica, kategorija, principa, zakona, teorija itd.) o prirodi i društvu, uzetih u njihovoj primeni i istorijskom razvoju. Svaka nauka sadrži više teorija različitog stepena opštosti i tačnosti, povezanih sa teorijama višeg i nižeg reda, sa donjom granicom i naučnim činjenicama i gornjom granicom u filozofskoj teoriji. Tako je istorijski materijalizam opšta teorija svih društvenih nauka, ali i filozofska. Darwinova teorija je opšta teorija bioloških nauka ali i posebna teorija društvenih i filozofskih, itd.

Nastala uopštavanjem iskustva, tj. prakse, u svojoj daljoj primeni svaka se teorija preformuliše u sistem metodskih pravila. Sinteza teorije i prakse različitog stepena opštosti čini odgovarajući pogled na svet (prirodnonaučni, vojnonaučni, socijalno-politički, filozofski) koji ne samo što tumači pojave određene oblasti već opredeljuje čovečiji stav i usmerava ljudsku praktičnu aktivnost. Pojedine grane vojne nauke imaju svoje specijalne teorije, metode i poglede na svet ili aspekte (vojnotehnički, vojnoekonomski, vojno-politički itd.) povezane sa opštom teorijom, metodom i pogledom na svet vojne nauke kao sistema i dalje sa filozofskim pogledom na svet.

Prema svemu rečenom, slažem se da je i vojna nauka internacionalna, ali je po cilju i zadatku i nacionalna; vojna nauka svake zemlje, pa i naše, uzima opšte rezultate svetske nauke i unosi u nju svoje vrhunske rezultate koji imaju opšti značaj. Najzad, slažem se sa drugovima koji tvrde da vojna nauka tek kao nauka može biti i ratna veština, i da pod podjednakim ostalim uslovima, sposobnostima ljudstva i sredstvima, u ratnoj veštini pobeđuje onaj koji bolje poznaje vojnu nauku.

Naravno, ovi moji odgovori su donekle uprošćeni, i mi ne možemo sada odgovoriti na sva pitanja. Dobro bi bilo na produžetak diskusije pozvati širi krug specijalista iz svih oblasti nauka.

Pukovnik *Mihajlo VUČINIĆ*

Slažemo se. Redakcija našeg časopisa je radi toga i organizovala ovu diskusiju, jer ima mnogo pitanja iz domena vojnonaučnog rada i vojne nauke o kojima treba da se čuju mišljenja šireg kruga naših saradnika koji se nalaze na raznim sektorima delatnosti u armiji i građanstvu.